Propositie Regio Deal Regio Zwolle 2024-2027

Samen het beste voor Nederland

Een prachtig stuk Nederland, dat is Regio Zwolle. Een regio met een prettig leefklimaat en mooie natuurgebieden. Een regio van hardwerkende mensen en ondernemende (familie-)bedrijven. Een regio waar rust en dynamiek elkaar afwisselen. Een prachtig stuk Nederland, op het eerste gezicht. Maar onder de oppervlakte zijn de eerste scheuren te zien in het stevige fundament van de regio. Het ontbreekt veel van de microbedrijven in onze regio aan voldoende verandervermogen om met de gestapelde transities van klimaat, energie, digitalisering, circulariteit en een veranderende arbeidsmarkt om te gaan. De leefbaarheid staat onder druk door vergrijzing, ontgroening en een dalend voorzieningenniveau. En klimaatverandering brengt specifieke uitdagingen met zich mee voor de regio, die gelegen is in een van de grootste delta's van Nederland. Regio Zwolle is zelfbewust en investeert in de toekomst, vertrekkend vanuit de Meerjarige Agenda 2024-2028: Regio Zwolle Stapt Door. De opgave en de aanpakken die we hanteren zijn regio-overstijgend. In samenspel met het Rijk willen we hiermee aan de slag en tegelijkertijd willen we nadrukkelijk onze bijdrage leveren aan het oplossen van de nationale opgaven. In partnerschap met het Rijk werken we aan een Nederland waarin elke regio telt. Samen het beste voor Nederland.

Regio Zwolle

Regio Zwolle is een samenwerkingsverband van 22 gemeenten[1], 4 provincies[2], ondernemers, maatschappelijke organisaties en onderwijsinstellingen[3]. Regio Zwolle is een regio ontstaan vanuit een Daily Urban System, het gebied waarbinnen de meeste dagelijkse verplaatsingen (wonen werken, leren, recreëren) plaatsvinden. Dit maakt dat de samenwerking binnen de regio een stevige basis heeft en logisch is. Sinds 2009 hebben we een bewezen effectieve samenwerking opgebouwd, waarin we grensontkennend samenwerken en oplossingen vinden voor steeds weer nieuwe uitdagingen. Samen werken we aan brede welvaart voor alle huidige en toekomstige inwoners en ondernemers in onze regio.

Regio Zwolle is een grote regio die zich uitstrekt van Nunspeet tot Hoogeveen, van Urk tot Hardenberg en van Steenwijkerland tot Heerde. De regio bestaat uit vier subregio's[4], met ieder hun eigen karakter en uitdagingen. In de delta van de Vecht en de IJssel wonen bijna 800.000 mensen, zijn bijna 80.000 bedrijven gevestigd en zijn ruim 400.000 banen. De regio vormt door haar ligging de schakel tussen de Randstad en Noord- en Oost-Nederland. In de regio ligt het op een na grootste spoorknooppunt van Nederland en de havens van Port of Urk en Port of Zwolle vormen een uniek havenecosysteem. Regio Zwolle is in toenemende mate onderdeel van de economische hoofdstructuur van het land; een groeiende regio met agro-food, kunststoffen, health, maakindustrie, e-commerce, logistiek en vrijetijdseconomie als sterke sectoren. Het onderwijs in de regio is van uitstekende kwaliteit, zo blijkt ook uit de benoeming van Zwolle als beste onderwijsstad van Nederland[5]. In de identiteit van Regio Zwolle staan handelsgeest, verantwoordelijkheid nemen, vertrouwen in elkaar en gemeenschapszin voorop. De grote mate van sociale samenhang en betrokkenheid zijn van oudsher tekenend voor de regio.

Streefbeeld

Regio Zwolle wil een vitale regio zijn en blijven. Dat betekent: blijvend investeren in welvaart en welzijn voor alle mensen die in onze regio wonen, werken en leven. En dat is hard nodig, want zowel het stedelijke als het landelijke gebied kent kwetsbaarheden. Om de schaarste op de arbeidsmarkt het hoofd te bieden, zetten we volop in op innovatie en nieuwe manieren van ondernemen, werken en

[1] Dalfsen, De Wolden, Dronten, Elburg, Hardenberg, Hattem, Heerde, Hoogeveen, Kampen, Meppel, Noordoostpolder, Nunspeet, Oldebroek, Olst-Wijhe, Ommen, Raalte, Staphorst, Steenwijkerland, Urk, Westerveld, Zwartewaterland, Zwolle.
[2] Drenthe, Flevoland, Gelderland, Overijssel.
[3] Verenigd in de Zwolse13: Alfa College, Aeres MBO, Aeres Hogeschool, Artez University of the Arts, Cibap, Deltion College, Drenthe College, Firda, Landstede Onderwijsgroep, Hogeschool KPZ, Hogeschool Viaa, Hogeschool Windesheim, Zone.college.
[4] Toegelicht in de Meerjarige Agenda 2024-2028: Kop van de Veluwe, Noordelijk Flevoland, Zuidwest-Drenthe en Overijsselse gemeenten.
[5] Uit het artikel over 'Beste Gemeenten' (weekblad Elsevier van 6-8-2022).

ontwikkelen (LLO). Daarbij willen we de sociale voorzieningen voor inwoners van het landelijk gebied versterken. Door te zorgen voor bereikbare gezondheidszorg, betrouwbaar en frequent openbaar vervoer, goed onderwijs en werk in de buurt. Vanuit deze overtuiging hebben de samenwerkingspartners in de regio een meerjarige agenda opgesteld voor de periode 2024-2028: Regio Zwolle Stapt Door. Met deze agenda is een strategie geformuleerd om onze kwetsbaarheden op het gebied van economie, arbeidsmarkt en ruimte aan te pakken. Dat doen we vanuit de volgende ambitie: “In de delta van de toekomst geeft Regio Zwolle het nieuwe klimaatadaptieve landschap van Nederland vorm. Een delta waarin stedelijk gebied, landelijk gebied en water met elkaar verweven zijn. Waar mensen in harmonie met water en natuur kunnen wonen, werken en leven. Een regio waarin de mobiliteitstransitie gerealiseerd wordt. Een regio met een sterke brede welvaart, waarin iedereen mee kan doen. Een regio die de economische hoofdstructuur van Nederland complementeert. De zorg is daarbij bereikbaar en iedereen heeft toegang tot onderwijs. Samen staan wij sterk in de opmaat naar de toekomst.”

De hele regio telt

Vanuit brede welvaartsperspectief doet Regio Zwolle het de afgelopen jaren overwegend goed. De kracht van onze regio zit in de balans tussen welvaart, welzijn en welbevinden. Inwoners van Regio Zwolle scoren bovengemiddeld qua tevredenheid met het leven.[6] De positieve beoordeling van de brede welvaart in Regio Zwolle zit er vooral in dat de inwoners tevreden zijn met hun woonomgeving, dat zij relatief veel natuurgebied tot hun beschikking hebben, zich veilig voelen, vaker betaald werk doen en meer vrijwilligerswerk doen.[7] Bij dit positieve beeld is een flinke kanttekening te maken. De brede welvaart is namelijk niet gelijkmatig over de regio verdeeld, niet over het gebied en niet over de verschillende bevolkingsgroepen. Regio Zwolle bestaat voor een groot deel uit uitgestrekt landelijk gebied, met een beperkt voorzieningenniveau. Omdat zij in mindere mate toegang hebben tot banen en de recreatieve en culturele sectoren in (middel-) grote steden, kennen inwoners van gemeenten in landelijke gebieden de laagste brede welvaart.[8] Daarbij komt dat de vele kenmerken van iemands persoonlijke situatie en iemands beleving van die situatie[9] iets zeggen over de mate van brede welvaart die iemand heeft. Leeftijd, opleidingsniveau, woon- en werksituatie en inkomen zijn van invloed op iemands brede welvaartsniveau. In Regio Zwolle zijn een aantal relatief grote groepen die in categorieën vallen die op basis van bovenstaande kenmerken een lagere brede welvaart ervaren. Zo is het inkomen in Regio Zwolle lager dan het Nederlands gemiddelde, kent de regio relatief veel vergrijzing en valt 65% van de beroepsbevolking in de groepen (opgeleid tot maximaal mbo-4) die minder brede welvaart ervaren.[10] Het feit dat de cijfers op hoofdlijnen op orde lijken, maar dit niet door iedereen zo ervaren wordt, maakt ons kwetsbaar. De eerste scheuren zijn dan ook al te zien; in de meest recente Regio Zwolle Monitor is te zien dat de brede welvaart in onze regio afneemt. De tevredenheid van onze inwoners met het leven daalt. Indicatoren die de basis vormen voor de sociale cohesie die zo kenmerkend is voor de regio, zoals de hoeveelheid contact met familie, vrienden en buren, de hoeveelheid verricht vrijwilligerswerk en het ervaren van veiligheid in de woonomgeving, dalen eveneens. Ook de indicatoren met betrekking tot de gezondheid van de inwoners van Regio Zwolle scoren lager dan voorheen. In Regio Zwolle heeft inmiddels ruim de helft van de volwassen inwoners overgewicht.[11]

Hierbij komt dat de regio voor een forse groeiopgave staat, zowel in woningen als in werkgelegenheid.[12] Regio Zwolle is in toenemende mate een aanvulling op de Randstad en hiermee een belangrijk puzzelstuk in de oplossing van de woonopgave in Nederland. Een positieve ontwikkeling, die meer (economische) bedrijvigheid en levendigheid met zich mee brengt. Maar ook een groeiopgave waarbij

[6] De Regionale Monitor Brede Welvaart van het CBS, 2021, geeft aan dat 86% van de inwoners in Regio Zwolle tevreden is met het leven. Het Nederlandse gemiddelde ligt, in dezelfde periode, op 83,6%.
[7] Monitor Regio Deal Regio Zwolle; Voortgangsanalyse, Hoogeboom en De Vor, Windesheim, 20 maart 2023.
[8] Brede welvaart in Nederlandse gemeenten: het belang van regionale samenhang, Thissen en Content, PBL, 15 februari 2022.
[9] Leefbaarheid op het platteland: uiteenlopen van idylles en werkelijkheden, During et. al. WUR, januari 2023.
[10] Voorbij Prinsjesdag naar een toekomstbestendige economie, Otto Raspe, 20 september 2023.
[11] Regio Zwolle Monitor 2022, Friso de Vor, hogeschool Windesheim, december 2022.
[12] In lijn met afspraken NOVEX: 20.000 arbeidsplaatsen en 50.000 woningen.

het belangrijk is om oog te houden voor de leefbaarheid op lange termijn, zodat de afname in de brede welvaart wordt gestopt en welvaart en welzijn regio-breed stijgen. De uitdaging voor de regio zit erin om de groei te regisseren; te groeien op een manier die bij de regio past en deze evenwichtig over de regio te verdelen, waarbij we rekening houden met de behoeften van inwoners en ondernemers (zeggenschap over de eigen leefomgeving) en de eigen karakters van de deelgebieden.[13] De *hele* regio telt. Daarom moeten we op zoek naar een goede balans van woningen, banen en voorzieningen om het wonen, werken en leven in Regio Zwolle voor iedereen prettig te houden. In het belang van onze inwoners en om een sterke schakel te blijven in Nederland moeten we investeren in het oplossen van onze regio-specifieke opgaven. We onderscheiden daarbij drie samenhangende uitdagingen:

Werken en ondernemen…

De regio groeit, daarom is meer economische groei nodig om de brede welvaart vast te houden en te doen toenemen. De beschikbare arbeid en de arbeidsproductiviteit bepalen samen de omvang van de economie.[14] De regionale arbeidsmarkt in Regio Zwolle wordt gekenmerkt als zeer krap[15] en de arbeidsproductiviteit in de regio ligt nog altijd zo'n 12% onder het Nederlandse gemiddelde.[16] Dit is van invloed op de groeipotentie van de bedrijven in de regio: 77% geeft aan dat het tekort aan personeel invloed heeft op de huidige bedrijfsvoering, 85% ziet het als obstakel voor toekomstige groei en doorontwikkeling van het bedrijf.[17] Om de brede welvaart te behouden en voor de toekomst veilig te stellen, moet het bedrijfsleven tegelijkertijd werken aan slimme antwoorden op de grote transities op het gebied van klimaat, energie, digitalisering en inclusiviteit.[18] Innoveren vraagt om verandervermogen, van bedrijven en mensen. Hierin schuilt de tweede belangrijke uitdaging voor de regio. Onderzoek toont aan dat kleine bedrijven over minder verandervermogen beschikken dan grotere bedrijven. 55% van de microbedrijven in Nederland (<10 werknemers) is daardoor onvoldoende in staat om mee te kunnen in de transities.[19] 78% van de bedrijven in Regio Zwolle valt in deze categorie microbedrijf.[20] De regio heeft een lage transitiescore ten opzichte van andere regio's. Dit vraagt om toekomstgerichte innovatiestimulering. Daarbij komt dat de beroepsbevolking in de regio voor een groot deel geschoold is tot maximaal mbo-3 niveau. Hierdoor vervullen werkenden in de regio vaker banen die kwetsbaar zijn voor verandering als gevolg van innovatie en komen zij minder snel in aanraking met Leven Lang Ontwikkel-trajecten, wat het lastiger maakt om door te stromen naar andere banen.[21] De opgaven op het gebied van werk en ondernemen, vragen om een aantrekkelijk vestigingsklimaat. Om nieuwe bedrijvigheid aan te trekken, maar ook om talent voor de regio te behouden en aan te trekken. Talent kiest blijvend voor onze regio als de combinatie onderwijs, arbeid en leefomgeving in hun ogen klopt.

Wonen en leven…

Een aantrekkelijk vestigingsklimaat hangt (onder andere) samen met de voldoende beschikbaarheid van woningen en de aantrekkelijkheid van de leefomgeving. Er bestaat een grote woningbouwopgave (50.000 woningen; NOVEX-opgave) voor de regio, die ook een grotere behoefte aan voorzieningen als scholen, zorg, winkels, cultuur en recreatie met zich meebrengt. Deze groei kan niet alleen gefaciliteerd worden in stedelijk gebied. Het is een wezenlijk regionaal vraagstuk, waarbij de groei – onder andere volgens het concept 'een straat erbij, een laag erop' – verdeeld moet worden onder alle gemeenten. Een deel van de te bouwen woningen (circa 17.000) zal in de kernen verspreid over de regio komen. De dorpen en kernen in de regio hebben te maken met een verlies aan vitaliteit. Vergrijzing[22] is de

[13] De regio hanteert hierbij twee indelingen. In de regionale governance en meerjarige agenda gaan we uit van vier gebieden (zie voetnoot 3). In de verstedelijkingsstrategie is gekozen voor een indeling in acht deelgebieden: Flevoland, IJssel-Vecht Delta, Kop van de Veluwe, Zwolle, Kop van Overijssel, Zuidwest Drenthe, Salland, Vechtdal.
[14] Voorbij Prinsjesdag naar een toekomstbestendige economie, Otto Raspe, 20 september 2023.
[15] Regio in Beeld. Regio Zwolle, UWV, november 2022.
[16] Regio Zwolle Monitor 2022, Friso de Vor, hogeschool Windesheim, december 2022.
[17] Herhaling onderzoek 'Investeren in mensen' 2023, i.o.v. MKB Nederland en VNO-NCW Regio Zwolle, 19 juli 2023.
[18] Kamerbrief Innovatie en impact, 11 november 2022.
[19] Vier op de tien bedrijven heeft te weinig verandervermogen voor de transitie naar een duurzame en inclusieve economie, Hardeman en Bijkerk, Rabobank, 28 april 2023.
[20] Dit zijn de bedrijven met twee of meer medewerkers, ZZP'ers zijn hierin niet meegenomen.
[21] Kijkend naar de huidige brede welvaart in de regio, valt op dat het BBP per inwoner en het opleidingsniveau in de regio lager liggen dan in de rest van Nederland. Ook voor de brede welvaart later is het lagere opleidingsniveau een kwetsbare factor (zie Regio Zwolle Monitor 2022).
[22] CBS, dashboard bevolking. Westerveld (30,6%), De Wolden (25,4%), Steenwijkerland (23,3%), Hoogeveen (22,6%), Ommen (23,4%), Dalfsen (22,1%), Raalte (23,6%), Olst-Wijhe (23,0%), Heerde (24,4%).

belangrijkste oorzaak hiervan; het versobert het sportieve en culturele verenigingsleven in de dorpen en verschraalt het voorzieningenniveau. Onderzoek laat zien dat het voorzieningenniveau in de regio – met name de afstand tot onderwijs, horeca, cultuur, winkels, zorg en werk – een negatief effect op de leefbaarheid heeft.[23] Bewoners in kleinere kernen zijn voor hun voorzieningen en vrijetijdsbesteding steeds vaker op de stad aangewezen. Vooral jongeren trekken naar de stad, terwijl zij van cruciaal belang zijn voor de leefbaarheid in de kleinere dorpen en kernen en de belangrijkste doelgroep vormen om als talent te behouden voor banen in de regio. Daardoor raakt de balans tussen stedelijk en landelijk gebied verder uit evenwicht. Daarbovenop komt de landbouwtransitie, die voor een groot landelijk gebied als Regio Zwolle gepaard gaat met een extra uitdaging om de impact op zowel de economische dynamiek als de leefbaarheid op te vangen. Een vitale regio valt of staat bij een vitale gemeenschap, waarin mensen naar elkaar omkijken en samen leven, wonen en werken.

…in een klimaatadaptieve delta

Wonen, werken en leven in Regio Zwolle staat in nauwe verbinding met uitdagingen op het gebied van klimaat. De regio is een deltagebied dat gekenmerkt wordt door hoge, droge zandgronden, een rivierenlandschap met dekzandruggen, (diepe) polders en veenweidegebieden. De ligging in de delta van zowel de IJssel als de Vecht en de open verbinding met het IJsselmeer, maken de regio extra kwetsbaar voor klimaatverandering.[24] Klimaatadaptatie is een complexe ruimtelijke opgave en doelen voor klimaatadaptatie, biodiversiteit, waterkwaliteit/ -kwantiteit en bodem kunnen niet los gezien worden van verstedelijking, woningbouw, landbouw en energievoorziening.[25] De afspraak om 50.000 woningen bij te bouwen in Regio Zwolle is hier een goed voorbeeld van. Zoveel extra woningen, met bijbehorende voorzieningen en economische activiteit, nemen plek in het landschap in. Bovendien brengen de urgentie (snelheid van bouwen) en de hoge kosten van klimaatbestendig bouwen het risico met zich mee dat de beslissingen van nu zorgen voor verminderde leefbaarheid op de lange termijn. Hetzelfde geldt voor het faciliteren van bedrijvigheid door nieuwe en heringerichte werklocaties in de regio. Ook hier is het van groot belang dat de keuzes in lijn zijn met de vereisten op het gebied van klimaat en biodiversiteit, om leefbaarheid in de toekomst te garanderen.

Regio Deal Regio Zwolle 2024-2027

De opgaven waar we als regio voor staan, dagen ons uit om integraal naar brede welvaart te kijken en om een bijbehorende aanpak te formuleren, die inzet op zowel de economische als de ruimtelijke kant van de opgaven. Sociaaleconomisch beleid is daarbij een essentieel verbindingsstuk. De ervaring die we hebben opgedaan met de Regio Deal 2020-2023, die meer projectmatig van aard was, heeft ons gestimuleerd om meer integraal en over de grenzen van eigen organisaties heen te werken. Met de Meerjarige Agenda 2024-2028 heeft Regio Zwolle hier een forse stap in gezet en verbinden we de inzet op economie en arbeidsmarkt met die op ruimtelijke ontwikkelingen. De Meerjarige Agenda brengt de verschillende strategische en lange termijn programma's waar de regio aan (mee-) werkt bij elkaar. Hierbij valt te denken aan de NOVEX, de Verstedelijkingsstrategie, de Human Capital Agenda en het Regionaal Werkcentrum. De samenwerkingspartners in Regio Zwolle hebben zich gecommitteerd aan de Meerjarige Agenda en bovengenoemde programma's. We nemen de verantwoordelijkheid om te kiezen voor duurzame oplossingen, die breed toepasbaar zijn in Nederland. We maken daarvoor gebruik van kruisbestuiving in landsdeel Oost-Nederland (via het netwerk Kracht van Oost), waarin we meekoppelkansen creëren en schaalsprong maken. Maar we hebben ook het Rijk nodig. Om te versnellen, onze slagkracht te vergroten en om een daadwerkelijk integrale aanpak te kunnen realiseren. We vragen het Rijk om samen met onze regio lef te tonen en het systeem uit te dagen. In de regio bieden we ontschotte financiering en dienstverlening aan op het gebied van ondernemers- en LLO-vraagstukken, om succesvolle interventies te realiseren Deze inzet moet vervolgens weer geschot verantwoord worden, wat onnodige uitvoeringskosten meebrengt en waardoor minder ondersteuning aan inwoners en werkgevers geboden kan worden. We vragen van het Rijk om samen met ons te

[23] www.leefbarometer.nl
[24] Warme Harten in een klimaatadaptieve delta. Verstedelijkingsstrategie Regio Zwolle, 1 februari 2023.
[25] Kamerbrief over rol Water en Bodem bij ruimtelijke ordening, 25 november 2022.

experimenteren met hoe we nationale en regionale regelingen en aanpakken kunnen ontschotten en integraal werk kunnen maken van de opgave. Wat betreft de ruimtelijke opgave vragen we om ruimte om, aanvullend op de strategische en lange termijn afspraken die we al gemaakt hebben, ook toepassingsgericht te investeren in het hier en nu. Door tussenstappen te nemen koppelen we de langetermijnvisie aan korte termijn impact. Een echt integrale aanpak vraagt tot slot om daadwerkelijk over de muren van eigen organisaties heen te kijken. We vragen het Rijk om samen met ons te onderzoeken hoe we, organisatie-, regio- en departement overstijgend, kunnen komen tot integraal werken op zowel de vraagstukken wat betreft economie en arbeidsmarkt, als met betrekking tot ruimtelijke ontwikkelingen. Samen komen we tot nieuwe oplossingsrichtingen en innovatieve concepten die de regio verder brengen en die als voorbeeld kunnen dienen voor anderen. **Samen werken we aan het beste voor Nederland**.

Aanpak

We maken een vliegende start, in de regio wordt al geruime tijd samengewerkt en ook de samenwerking met het Rijk in de Regio Deal Regio Zwolle 2020-2023 heeft ons de nodige leerervaringen gebracht: Om duurzame impact te maken gaan we meer programmatisch werken. Daarbij maken we keuzes in wat we met elkaar oppakken. Klimaat, innovatie, Leven Lang Ontwikkelen en de vitaliteit van de regio kwamen in de evaluatie naar voren als focusthema's. We zetten de opgave centraal en willen financieren op een manier die daarbij past; programmatisch en op basis van criteria. Tot slot investeren we extra in ecosysteemontwikkeling rondom de thema's, zodat we daadwerkelijk samen het verschil kunnen maken.[26] We zetten in op drie, met elkaar verbonden, programmalijnen: Toekomstbepalende bedrijven, die innovatief ondernemen en blijvend investeren in hun menselijk kapitaal (1) en vitale kernen en gezonde buurten, waar het goed wonen en leven is (2) in een klimaatadaptieve regio (3). Inwoners en ondernemers uit de regio staan daarbij centraal. We kiezen er dan ook voor om de uitvoering dichtbij hen te laten plaatsvinden. Waar nodig zal in de uitvoering gekozen worden voor een aanpak op deelgebieden, om zo te borgen dat rekenschap gegeven wordt aan de behoeften van inwoners en ondernemers en de eigen karakters en uitdagingen van de verschillende subregio's.

Toekomstbepalende bedrijven als drijvende kracht

We willen de ondernemers en werknemers van Regio Zwolle in staat stellen om proactief te acteren in plaats van te reageren op de transities en uitdagingen die op hen afkomen. We kiezen er daarom bewust voor om hen niet enkel toekomstbestendig maar juist toekomstbepalend te maken. Met de regionale Human Capital Agenda, die inzet op beschikbaarheid, wendbaarheid, inclusiviteit en arbeidsbesparende innovatie, hebben we – vooruitlopend op de landelijke lancering van de Regionale Werkcentra – een brede infrastructuur voor ondersteuning en begeleiding rondom LLO-vraagstukken georganiseerd. Ook hebben we in samenwerking met vo, po, mbo, hbo en wo de weg ingezet naar doorgaande leerlijnen en modulair onderwijsaanbod. Daarnaast hebben we ervaring opgedaan met vraagarticulatie van ondernemers en geleerd dat we arbeidsbesparende innovaties nodig hebben in reactie op de arbeidsmarktkrapte. We weten hoe we zicht moeten krijgen op wat er speelt. Deze kennis willen we in de komende periode inzetten om de opgebouwde infrastructuur door te ontwikkelen en ook toe te passen voor ondernemersdienstverlening. We richten ons daarbij op 16.000 ondernemingen in de regio met een verminderd verandervermogen en binnen die groep specifiek op de bedrijven met maximaal 50 medewerkers. Waar het gaat om de veranderende eisen aan de skills van medewerkers, richten we ons op de medewerker zelf. De focus ligt daarbij op de 65% van de beroepsbevolking (279.500 mensen) die werkt bij mkb-bedrijven. Van het Rijk vragen we om samen met ons op te trekken om dit mogelijk te maken, door kennis, kunde en (co-)financiering ter beschikking te stellen. We vragen daarbij specifiek om: 1. De vernieuwde regionale arbeidsmarktinfrastructuur te benutten als vehikel voor vraagstukken rondom arbeidsmarkt, economie en onderwijs en niet voor iedere (nationale) doelstelling een nieuwe infrastructuur op te tuigen, 2. Ons experimenteerstatus toe te kennen rondom ontschotte financiering en dienstverlening op het gebied van vraagstukken op het gebied van LLO en

[26] Evaluatie Commissie Jansen, een door Regio Zwolle ingestelde commissie die onafhankelijk advies gaf over de uitvoering van de Regio Deal 3e tranche.

ondernemersdienstverlening (zie ook pagina 4) en 3. Partnerschap en expertise waar het gaat om data en een goede inbedding van de landelijke diensten (bijvoorbeeld RVO, KvK) in de regio en samen te werken in het bieden van een breed aanbod in een one stop shop voor ondernemers en inwoners. De grote en blijvende schaarste vraagt om prioritering van sectoren. We nemen hierin het voortouw en stemmen graag af met het Rijk, om versnelling ook voor andere regio's en Nederland als geheel te bewerkstelligen.

1. Excellente ondernemersdienstverlening

Met deze actielijn doen we een investeringsimpuls voor regio-brede ondernemersdienstverlening, gericht op zowel de ondernemers als hun medewerkers. Vanuit een stevige publiek-private infrastructuur (in lijn met recent rapport Comité voor Ondernemerschap) ondersteunen we ondernemers op vraagstukken rondom veranderende werkprocessen, veranderende vereisten aan leiderschap en veranderende eisen aan skills van medewerkers. We vertrekken vanuit de vraag van ondernemers. We organiseren ons nabij de vraagstellers en clusteren kennis en kunde, dienstverlening en financiering om hen zo goed mogelijk te ondersteunen. De bestaande sectorale samenwerking ontwikkelen we door met gerichte aanpakken en cross-sectorale thema's. Het vertrekpunt blijft de sterke samenwerking tussen ondernemers en (beroeps-) onderwijs. De afgelopen periode richtten we ons op de koplopers, nu zetten we in op een groep brede mkb-bedrijven en hun diverse vraagstukken.

Resultaat 1: In de komende vier jaar bereiken we 35.000 ondernemers en informeren hen over de mogelijkheden van ondersteuning vanuit het ecosysteem ondernemersdienstverlening (aanbodgericht). 16.000 ondernemers activeren en begeleiden we in hun traject om invulling te geven aan verdere mate van transitiegereedheid (vraaggericht). We helpen 2.000 van de kwetsbare ondernemingen een concrete stap op de transitieladder te zetten.

Resultaat 2: We ondersteunen 30.000 inwoners en 10.000 werknemers via 4.000 werkgevers bij hun vraagstukken op het gebied van LLO, waar mogelijk verbonden met het beroepsonderwijs. Deze ondersteuning bestaat uit begeleiding en/of financiering van scholings- en ontwikkelvraagstukken.

2. Werklocaties

Veranderingen in onze economie leiden tot veranderende bedrijfsprocessen en veranderende bedrijven. Dat zorgt er ook voor dat bedrijven in de toekomst andere vestigingseisen stellen. Deze actielijn beoogt regionale samenwerking en regievoering op het gebied van werklocaties, waarin bedrijfsleven en overheid samen optrekken. Door op werklocaties stappen te zetten in de circulaire, klimaat- en energietransitie, wordt bedrijfsvoering schoner, gaat de uitstoot van bedrijven naar beneden en worden werklocaties groener. Voortbouwend op het onderzoek 'Toekomstbestendige bedrijventerreinen Regio Zwolle'[27], ligt de focus daarbij de drie bepalende pijlers voor toekomstbestendigheid: 1. fysiek, 2. sociaaleconomisch en 3. duurzaam en gezond.

Resultaat: Op 10 bestaande terreinen geven we een impuls aan investeringen in werklocaties. We verkennen daarbij de mogelijkheden voor inzet op energietransitie en circulariteit, een gecombineerde opgave die onder andere speelt rondom havenwerklocaties. Op 5 locaties leveren we een bijdrage aan strategische relocatie van bedrijven ten behoeve van de realisatie van woningbouw. En we ontwikkelen een gezamenlijk beeld van de werklocatie van de toekomst (grand design).

3. Innovatieomgevingen

Om de functie van Regio Zwolle als toepassingsregio te versterken, dagen we bedrijven uit om samen te werken en samen te investeren. Binnen deze actielijn zetten we in op de (door-)ontwikkeling van enkele (regionaal verspreide) innovatieomgevingen die bijdragen aan grootschalige veranderingen, zoals energie- en klimaattransities en de versnelling naar een circulaire economie. Daarnaast versterken we de uitvoering van het start-up en scale-up beleid, om de toekomstbepalende bedrijven van morgen te bestendigen. De samenwerking tussen bedrijfsleven en onderwijs staat in beide onderdelen centraal (organiseren van doorlopende leerlijnen). De aanpak kent een gebundelde

[27] Toekomstbestendige bedrijventerreinen Regio Zwolle, Bureau BUITEN, 14 december 2020.

financiering, welke de creatie van fysieke ruimte voor innovatieomgevingen stimuleert en de regionale startups en scale-ups supportstructuur versterkt.

Resultaat: De samenwerking versterkt de leerlijn mbo-hbo-wo naar bedrijfsleven en verhoogt het kennisniveau in de regio. Jaarlijks vinden 50 nieuwe ondernemers voor het eerst hun weg naar de innovatieomgevingen. Jaarlijks nemen 100 nieuwe studenten deel aan de onderwijs-bedrijfsleven samenwerking binnen innovatieomgevingen.

Integrale ruimtelijke opgave

Regio Zwolle staat voor een complexe ruimtelijke opgave, waarbij wonen, leven en klimaat bij elkaar komen. We bekijken deze ruimtelijke opgave als geheel, waarbij natuur inclusieve en klimaatadaptieve oplossingen en aanpakken gericht op leefbaarheid in brede zin elkaar versterken. Waar aan de orde leggen we ook de verbinding met de programmering voor economie en arbeidsmarkt, bijvoorbeeld waar het gaat om werklocaties en werk in de buurt. We willen ruimte winnen door functiecombinaties toe te passen, die bijdragen aan oplossingen voor klimaat-, biodiversiteits- en wateropgaven, en door integraal te werken, in plaats van de onderdelen los te implementeren. In de programmalijn rondom klimaat, zetten we in op toepassing van de opgedane kennis in de praktijk en op een gecombineerde aanpak tussen klimaatadaptatie, biodiversiteit[28] en een gezonde leefomgeving, onder de noemer natuurinclusief ontwikkelen. In de programmalijn Vitale kernen en gezonde buurten zetten we in op een basisniveau van leefbaarheidsvoorzieningen, als fundament waarop inwoners en overheden tot initiatieven komen om de leefbaarheid te versterken. We richten ons op het realiseren van voldoende en bereikbare voorzieningen, passend bij de vraag van inwoners en op initiatieven ter versterking van sociale cohesie, veiligheid en gezondheid.[29] We baseren ons op landelijke afspraken zoals de NOVEX, het Gezond en Actief Leven Akkoord, en Wonen, Ondersteuning en Zorg voor Ouderen. De overlappende elementen binnen de ruimtelijke opgave zien we als een kansrijke context om te experimenteren en een lerende aanpak vorm te geven. We vragen het Rijk om samen met ons een kennisprogramma op te zetten, waarbij kennis en leerervaringen vanuit de regio (ook in samenwerking met de Zwolse13 en de Universiteit Twente) samenkomen met data (bijvoorbeeld over zorgvraag en -aanbod) en kennis (vanuit Basiskwaliteit Natuur, maatlat groene en klimaatbestendige gebouwde omgeving, bodem en watersysteem) vanuit het Rijk. Wat we in onze regio aan ervaring opdoen, leggen we terug op landelijke tafels, zodat zowel het Rijk als andere regio's daar hun voordeel mee kunnen doen.

1. Kennisprogramma ruimtelijke opgaven

Om de ruimtelijke puzzel goed te kunnen leggen, is een integraal handelingsperspectief nodig. Door samen te werken in een kennisprogramma brengen we de overlappende elementen van de verschillende Rijks- en regioprogramma's bij elkaar. Het doel is dat alle verschillende partijen met elkaar samen gaan werken op systeemniveau, en daarmee praktische bouwstenen op leveren voor o.a. NOVEX en de transitie van het landelijk gebied in Regio Zwolle en daarbuiten.

Resultaat: Een kennisprogramma waarin Rijk en regio data en kennis uitwisselen en van waaruit leerervaringen uit regionale aanpakken (concrete activiteiten worden omschreven bij de programmalijnen) teruggelegd kunnen worden op landelijke tafels, zoals die voor de NOVEX.

Vitale kernen en gezonde buurten verspreid over de regio

1. Aanpak vitale kernen en gezonde buurten

De woningbouwopgave zien wij als een impuls om het gesprek over collectieve voorzieningen en leefbaarheid van de openbare ruimte te voeren. Vanuit de ervaring dat een gecombineerde aanpak meest effectief is, pakken we de sociaaleconomische problematiek en de fysieke leefomgeving integraal aan. Denk aan een combinatie van investeringen in cultuur, vitalisering van winkelcentra, vrijetijdsbesteding, (buurt-) zorg, preventie en aanpak van ondermijning. Gemeenten nemen het voortouw en organiseren een procesaanpak samen met inwoners, ondernemers, en maatschappelijke organisaties (zoals cultuurregio Zwolle) om plannen uit te werken. De plannen worden middels een

[28] Snel aan de Slag! IBO Biodiversiteit, juli 2023.
[29] Leefbaarheid op het platteland: uiteenlopen van idylles en werkelijkheden, During et. al. WUR, januari 2023.

beoordelingsmatrix gescoord op 1) de mate van een integrale aanpak, 2) op de mate van betrokkenheid van (boven)lokale partijen, 3) een effectieve aanpak van multi-problematiek en 4) de schaalbaarheid van de gekozen oplossing.

Resultaat: Jaarlijks worden acht plannen (een per subregio o.b.v. de indeling in de Verstedelijkingsstrategie) ingediend voor projecten en investeringen voor verbetering van de leefbaarheid en het voorzieningenniveau. Hierbij is aandacht voor de kwaliteit van verschillende dimensies van het dagelijks bestaan[30] en een grote rol voor eigenaarschap en het zelf organiserend vermogen van onze inwoners.

2. Leefomgeving en gezondheid

De leefomgeving levert een positieve bijdrage aan het lichamelijk (fysiek), geestelijk (mentaal) en sociaal welbevinden van mensen. Investeren in meer groen vermindert o.a. depressie, obesitas, diabetes, hart- en vaatziekten en andere chronische ziekten[31]. Met deze actielijn kijken we, via wijkaanpakken, naar de fysieke leefomgeving vanuit het perspectief van gezondheid. We maken daarbij onderscheid tussen een preventieve aanpak en een aanpak voor wanneer de gezondheid achteruitgaat en zorg nodig is.

2A. Positieve gezondheid

We stimuleren inwoners om naar buiten te gaan, elkaar te ontmoeten, te bewegen en buiten te spelen. Dat doen we door de openbare ruimte aantrekkelijk, veilig, groen, gezond, koel en klimaatadaptief in te richten, zodat het uitnodigend is om hier gebruik van te maken.[32]

Resultaat: Jaarlijks worden minimaal 10 plekken ingericht als gezonde en groene buitenruimte. Locatie en invulling (inclusief toekomstig beheer) worden bepaald op basis van voordracht door gemeenten en inwonersinitiatieven.

2B. Connected care: Anders organiseren van het zorgaanbod

De regio kampt met het wegvallen van voorzieningen in de kleinere kernen, waaronder ook het zorg- en welzijnsaanbod (bv. huisartsen). Dit, terwijl mensen juist langer thuis blijven wonen en vanuit huis een beroep willen doen op zorg en ondersteuning in de buurt. De arbeidsmarkttekorten zetten het systeem en de kwaliteit van het zorgaanbod echter onder druk en deze krapte is niet op te lossen met het aantrekken van meer personeel. In lijn met de aanpak ‘zelfstandig als het kan, thuis als het kan en digitaal als het kan’[33] is Isala, als toonaangevend ziekenhuis in de regio, al geruime tijd bezig met het opdoen van kennis, innoveren en het toepassen van zorgoplossingen in de praktijk.

Resultaat: Vooruitstrevende zorgorganisaties, kennisinstellingen en ondernemers doen gezamenlijk 5 experimenten gericht op het realiseren van nieuw, arbeidsbesparend zorg- en welzijnsaanbod op die plekken waar het voorzieningenniveau de meeste versterking nodig heeft.

3. Versterken sociale cohesie

Bij het geven van invulling aan een veelheid van transities is het van belang de maatschappij vast te houden en de betrokkenheid van inwoners waar mogelijk te vergroten. Wanneer mensen betrokken zijn bij hun omgeving zijn zij eerder geneigd daar ook in te investeren en participeren, door bijvoorbeeld vrijwilligerswerk of mantelzorg. Sociale cohesie heeft bovendien een (vroeg-)signaleringsfunctie en is belangrijk voor het behouden en aantrekken van bewoners in de vitale kernen, wat de leefbaarheid ten goede komt. Met deze actielijn stimuleren we initiatieven vanuit de samenleving, die leiden tot investeringen met een duurzaam effect op de betrokkenheid bij de samenleving en sociale cohesie. Een voorbeeld hiervan is het Urker initiatief Golfbreker, waar sociale cohesie, veiligheid en preventie in samenhang worden opgepakt. Succesvolle initiatieven rollen we verder uit in de regio voor een duurzaam regionaal effect.

---

[30] Woonomgeving, werkgelegenheid, voorzieningenniveau, fysieke/natuurlijke omgeving, sociale omgeving. Zie ook: www.werkplaatsvitaalplatteland.nl en Bouwsteen voor Overijssels plattelandsbeleid, Bock en Klok, WUR in opdracht van Provincie Overijssel, 2023.
[31] http://www.groenvoorgezondbeleid.nl/
[32] Programma Gezonde Leefomgeving, www.gezondeleefomgeving.nl
[33] Kamerbrief Programma Wonen, Ondersteuning en Zorg voor Ouderen, 4 juli 2022.

Resultaat: Inwoners, verenigd rondom een maatschappelijk initiatief, krijgen de gelegenheid om een aanvraag in te dienen. Op basis van een beoordelingskader wordt getoetst in welke mate het initiatief bijdraagt aan het vergroten van de sociale cohesie of een ander maatschappelijk rendement tot gevolg heeft (bijvoorbeeld extra uren vrijwilligerswerk). Het streven is om jaarlijks (minimaal) een initiatief uit elke gemeente (22) en provincie (4) van ondersteuning (begeleiding en / of (co)financiering) te voorzien.

Omslag naar een natuur inclusieve en klimaatadaptieve regio

1. De groene-blauwe regio (Demodelta)

Met deze actielijn willen we aan de voorkant van concrete inrichtingsprojecten sturen op klimaatadaptatie en biodiversiteit[34]. Wat betekent het voor een integrale aanpak in de uitvoering als we doelen wat betreft klimaat en biodiversiteit als uitgangpunt nemen? En hoe hebben nationale doelen en principes een uitwerking in de praktijk van een gebiedsontwikkeling? Om deze vragen te beantwoorden investeren we in concrete projecten en ontwikkelen we regionale (kennis)producten die ons helpen bij het daadwerkelijk realiseren van dé groen-blauwe regio.

Resultaat: We leveren onder andere de volgende (kennis)producten op: 1.Actief kennisnetwerk waarmee op basis van praktijkervaring beleid aangescherpt kan worden en ervaringen worden gedeeld, 2. Regionaal biodiversiteitsonderzoek met praktische sturende principes, 3. Regionale hittescan met inzicht in de kwetsbare doelgroepen, 4. Lange termijn verkenning klimaatadaptatie(watersysteem) in 2100, 5. Handboek natuurinclusief ontwikkelen in gebiedsontwikkelingen en 6. Handvatten voor beleidsimplementatie.

2. Natuurinclusief ontwikkelen

We investeren in concrete projecten in de regio. Gebiedspartners, waaronder overheden, ondernemers, landgoederen, woningbouwcoöperaties, terrein beherende organisaties (TBO's) en agrariërs hebben goede ideeën die bijdragen aan het ontwikkelen van handelingsperspectief. Deze ideeën leiden tot een of meer concrete voorbeeldprojecten (schaalbare initiatieven). We maken daarbij onderscheid tussen de thema's bebouwd gebied (sociale huur, hitte, sponswerking en droogte/waterbeschikbaarheid, drinkwaterbesparing, werklocaties) en landelijk gebied (hoge zandgronden, polders, beekdalen/rivierdelta, sponswerking).

Resultaat: We realiseren concrete gebiedsontwikkelingen met grote betrokkenheid van lokale gebiedspartners en inwoners. De ontwikkelingen dragen bij aan nieuw (handelings-) perspectief voor het klimaatadaptief en natuurinclusief ontwikkelen.

3. Groenfonds

Inwoners en ondernemers mobiliseren is misschien wel de grootste uitdaging in de gehele klimaattransitie. Een gemiddelde woonwijk bestaat namelijk voor 70% uit particulier gebied. Om de opgave te realiseren is het nodig om maatregelen te treffen op particulier gebied. Het gaat hier om het ontstenen, toepassen van meer groen op dak en in de tuin, planten van bomen en het benutten van hemelwater. Binnen deze actielijn bundelen we de bestaande (overheids-)initiatieven en zetten hier een krachtige impuls bovenop.

Resultaat: Inwoners en ondernemers binnen Regio Zwolle hebben voldoende instrumenten en financiering beschikbaar om onder eigen regie klimaatactie te ondernemen.

Financiën

De propositie namens Regio Zwolle hoort bij een investeringsprogramma bestaande uit € 32 miljoen Rijksbijdrage en minimaal € 62 miljoen regionale cofinanciering. De Regio Deal bouwt voort op de ambities zoals beschreven in de Meerjarige Agenda 2024-2028 (Regio Zwolle Stapt Door). Daarmee bieden wij het Rijk een substantieel grotere multiplier dan de minimaal benodigde publieke cofinanciering van 50% (€ 32 miljoen). Wanneer we de totale investering optellen bedraagt de

[34] Inclusief hitte/gezondheid en biodiversiteit/basiskwaliteit natuur.

vernieuwde Rijk-Regio samenwerking minimaal € 94 miljoen voor de periode 2024-2027. De financiële opbouw van de propositie is als volgt:

Deelnemende partijen	**Totale budget**
Overheden	€ 41 miljoen
Regio Zwolle	€ 3 miljoen
Onderwijs- en onderzoeksinstellingen	€ 2 miljoen
Ondernemersverenigingen en private investeringen vanuit individuele ondernemers	€ 12 miljoen
Maatschappelijke partners	€ 4 miljoen
Rijksbijdrage	€ 32 miljoen
Totaal	**€ 94 miljoen**

De toegezegde regionale cofinanciering bestaat voor verreweg het grootste deel uit cash bijdragen en voor een klein deel uit bijdragen in natura gedurende de voorziene looptijd van de Regio Deal. Provincie Overijssel treedt op als kassier/penvoerder. De totale investering wordt in beginsel als volgt over de drie programmalijnen verdeeld. In de dealmakingsfase wordt in samenspraak tussen Rijk en regio bepaald wat de definitieve toewijzing van de middelen wordt.

Programmalijn	**Rijkmiddelen**
Toekomstbepalende bedrijven als drijvende kracht	€ 44 miljoen
Vitale kernen en gezonde buurten verspreid over de regio	€ 27 miljoen
Omslag naar een natuur inclusieve en klimaatadaptieve regio	€ 23 miljoen
Totaal	**€ 94 miljoen**

Organisatie

Met het vaststellen van de Meerjarige Agenda 2024-2028 heeft Regio Zwolle een volgende stap gezet in het versterken van de samenwerking. Op basis van brede consultatie in de regio, is een strategie uitgewerkt op de belangrijkste thema's voor de regio (economie, arbeidsmarkt en ruimte), is hier meerjarige financiering tegenaan gezet en een governance en organisatiestructuur uitgewerkt, die garant staat voor een tripartiete vertegenwoordiging. De opdracht en uitvoering van de Regio Deal wordt in dezelfde governance- en organisatiestructuur ondergebracht. Het Algemeen Bestuur, bestaande uit een afvaardiging van overheden, ondernemers en onderwijs, is het hoogste orgaan in de regio en staat voor integraliteit tussen verschillende opgaven en de betrokkenheid van verschillende stakeholders bij de invulling van de opgaven. De dagelijkse gang van zaken wordt bewaakt door het Dagelijks Bestuur. Het Algemeen Bestuur en het Dagelijks Bestuur onderhouden afstemmingslijnen met de colleges, raden, staten en waterschappen betrokken bij Regio Zwolle. Binnen beide besturen wordt de portefeuille Regio Deal beheerd door een viertal bestuurders – afgevaardigden van de gemeenten, provincies, onderwijs en ondernemers. De uitvoering wordt belegd bij de programmamanager Regio Deal. De programmamanager ondersteunt tevens de portefeuillehouders bij het voorbereiden van de voortgangsmomenten en de Rijk-Regio overleggen. De monitoring van de Regio Deal wordt extern belegd. Hogeschool Windesheim doet een nulmeting en meet de jaarlijkse voortgang ten aanzien van de ontwikkeling van de brede welvaart en de impact van de Regio Deal. Daarnaast werkt Regio Zwolle met een onafhankelijke adviescommissie die de voortgang van de Regio Deal schouwt op de realisatiekracht en samenhang (Commissie Jansen). Door de Regio Deal in opdracht en uitvoering te koppelen aan de bestaande structuren in de regio, kan gebruik gemaakt worden van de al opgebouwde samenwerking, waarin tripartiete partners gezamenlijk sturen op de opdracht en uitvoering. Daarnaast zorgt deze koppeling ervoor dat er duurzaam, ook na de looptijd van de Regio Deal, gewerkt kan worden aan de programmalijnen van de Regio Deal. Door de verbinding met de Meerjarige Agenda, staan de thema's in ieder geval tot eind 2028 op de agenda van de regio en het is de ambitie om ook voor de periode daarna de regionale samenwerking voort te zetten, waarin voortgebouwd kan worden op de behaalde resultaten.

Deze Regio Deal propositie vloeit voort uit de sterker wordende samenwerking in Regio Zwolle en kan rekenen op brede steun in de regio, vastgelegd in ondertekende steunverklaringen (opvraagbaar).